

פ ר ו ט ו ק ו ל מס' 285

מישיבת ועדת העבודה, ביום א', ה' במדדוב'
תשל"ו (7 במרס 1976), בשעה 20:00, בחיפה

נכחו:

חברי הוועדה:

ש. ארבל-אלמן זלינו - היו"ר
נ. אליעד
מ. ודטמן
מ. כהן
ח. שמעוני

מוזמנים:

י. גורלניק	- משרד העבודה
ז. גינד	- משרד העבודה
נ. ליסור	- משרד העבודה
ד"ר כהנא	- נוער עובד ולומד, חיפה
י. בן-נתן	- משרד העבודה
מ. שריבר	- נוער עובד
י. שחם	- משרד העבודה
י. הכט	- משרד העבודה

מוזכיר הוועדה:

מ. משולם

סדר-היום:

פעולות נוער של האגף להכשרה ולהשתלמות מקצועית
(בעקבות סיור)

- 1376 -

(29.3.76 ביום יארגן)

היו"ר ש. ארבלי:

אני פותחת את הישיבה.

לאחר סיום של יום מהנה ומעניין, אנו יושבים לדון ולשמוע תורה לגבי כל אותם הדברים שראינו אותם וגם להחליף דעות. חשוב מאד שחברי הוועדה יתנו דעתם על מה שראינו, כדי שנוכל להגיע להצעה מה בדעתנו לעשות, וכדי לאפשר הרחבת המסגרת, שהיא למעשה נותנת תשובה חיובית מאד לנושא הזה שאנו דואגים לו.

אנו נשמע היום דברי פתיחה של יו"ר האגף להכשרה מקצועית במשרד העבודה. אח"כ נשמע את ד"ר כהנא וכן יאמר דבריו יורם הכט, אשר יתיחס בדבריו אל הפרוייקט מרח"ק.

נ. אליעד:

השאלה אם לאחר השמעת כל ההרצאות והנאומים יישאר עוד פנאי לשמיעת שאלות וחשובות. היה טוב לו אפשר היה להעביר למר גורלניץ שאלות באופן ישיר.

היו"ר ש. ארבלי:

הנסיון הראה כי כדאי לשמוע בצורה יותר רחבה על האגף ופעולתו.

י. גורלניץ:

אני מבטיח לוועדת העבודה ולחבר הכנסת ניסים אליעד, שאם לא נוכל למצות הכל היום, לא תהיה מניעה שנתייצב בפני הוועדה בירושלים

על מנת להשלים את החסר.

אם כן, חברי כנסת נכבדים, חברי ועדת העבודה ואורחים. אני חייב לציין את אלה שהצטרפו אלינו בסוף היום, את יהודה בן-נון, איש הנוער העובד, ותיק, וחבר מרכזי המעורה בכל מה שקשור עם ההסתדרות ומשרד העבודה. כמו כן החבר יצחק שחם, גם כן איש מרכז הנוער העובד, שניהם שותפים לפועלנו. כמו כן אני שמח לראות בקרבנו את החבר דב גרמוןקל שאני זוכר לו חסד נעורים, הוא הזכיר לי היום רגע קשה כאשר הוקם המוסד הזה שאני עומד בראשו, זה היה בעת הפיתוח, היתה בעיה שכר לעובדים שאינם מביאים תועלת, וההסתדרות הנוער העובד סייעה בדבר.

אני מודה לחברי הכנסת שהצטרפו לסיור שלנו היום, וכן אני מודה לכל מי שהצטרף היום לסיור שבא לעמוד על הפעולות המיוחדות של האגף להכשרה מקצועית. ועתה, מספר עובדות. מספר מילים על הפבנה של האגף להכשרה

מקצועית. מה הוא עושה בתחום הרווחה במדינת ישראל.

האגף מתמקד בחמש מונקציות, האחת היא נוער. בנושא זה אנו נתרכז במשך יומיים, היום ופחר. הנושא השני, הכשרה מבוגרים. מבוגרים, דהיינו בוגרי צה"ל, עולים ברמה של 8 - 10 כיתות, ברמות דומות מאד, לרוב ברמה של נוער הנופל מהמערכת העל יסודית. על כל פנים כאשר מופיעים בדיפנסייה של מבוגרים, מקבלים הכשרה מרכזי הכשרה של משרד העבודה, ומרכזי הכשרה של התעשייה.

הנושא השלישי הוא הכשרת טכנאים והנדסאים. אם שני הנושאים הראשונים נחשבים כנושאי רווחה באופן מובהק, הרי הנושא השלישי נשמע כנושא הכשרה כוח הנדסי ברמה שבין הפועל המקצועי ובין המהנדס. אני יכול לאמר שבפעולה הזאת של משרד העבודה, 40% - 45% מאלה המונים אלינו הם בני משפחות מרובות ילדים, או משפחות מצוקה, זוהי אותה שכבה שמשרד העבודה והחנוך עשו לגביהם מאמץ בשנים האחרונות על מנת שיגיעו לרמות גבוהות מאד. אנו מנעלים רבות בשטח זה ואתם אמנם שופעים מפני הרבה בזמן האחרון. ביה"ס להנדסאים וטכנאים, במקרה זה אנו שומרים שתהיה גם כן ניידות חברתית ומשמעות הרווחה במקרה זה נשזרה בנושא טכני מובהק.

נושא רביעי, הסבה מקצועית לאקדמאים עולים שאינם מוצאים את מרנסתם במקצועם ואנו מנסים לעזור להם באיזו שהיא צורה.

הנושא האחרון שבו אנו עוסקים, במסגרת האגף להכשרה מקצועית, הוא שיקום מקצועי למוגבלים. מוגבלים, זה כולל מוגבלים עקב תאונות עבודה, או מוגבלים עקב תאונות דרכים, או מוגבלים מלידה, כאשר היעד המרכזי הוא להביאם לעבודה תוך שנה תוך הימקוד מקסימלי, ומוצק לימודים של 6 חודשים.

בחמשת הנושאים האלה היעד המרכזי הוא הכשרה מקצועית ובאופן נלווה לעובדה הזאת
אנו עוסקים ברווחה לגבי יציב האוכלוסיה הזאת, ובמילים אחרות, בהעלאת רמת האוכלוסיה
לפרופורציה כללית. אלה הן עובדות, ועתה מספר מספרים.

לגבי נוער בכל המסגרות שראיתם היום, ואני אפרט אותם, בראש המחלקה הזאת עומד
זוהר גינדל, ובמסגרת זאת אנו משפלים ב-20,000 בני נוער במדינת ישראל, בכל הצורות
שהזכרתי ועוד אפרט אותם. לגבי מועלים מקצועיים, אנו מכשירים כ-6,000 מועלים
מקצועיים לשנה, ונותנים השתלמות לכ-18,000 מולי מקצועיים בערבים.

לגבי שכנאים והנדסאים, אנו מכשירים -10,000 שכנאים והנדסאים מבוגרים, כאשר
התפוקה השנתית היא בערך 3,500 שכנאים והנדסאים. אני גם רוצה לאמר פה במאמר מוסגר
שלפני 5 - 4 שנים סך הכל הלוודים במסגרות האלה היה 2,000 - 2,500, אלה בחי ספר
לשכנאים והנדסאים מופעלים על ידי רשתות אורט, אשר יחד עם משרד העבודה הוקמו
בחי ספר ספוכים לאוניברסיטת הנגב, לשכניון ולאוניברסיטת חל-אביב, בקמפוס נפרד
אבל כחאום עם אוניברסיטאות אלה, כאשר היעד הוא אותו יעד, ויש מכון דג המטפל
בנושא ומכין 16,000 לשנת 1978.

לגבי מוגבלים בכושר עבודה, אנו משפלים בכ-3,500 אנשים מהיום הראשון לשיקוםם
ועד להשמחם בעבודה.

מה ששייך להסבת אקדמאים, עד היום סיפלנו בעיקר באוכלוסיה של עולים, לצערנו
נצטרך כנראה לטפל בהסבת אקדמאים ישראלים. השתדלנו להגביל את עצמנו אבל כנראה
שלא יהיה מנוס מכך. זה בקשר לפעילות כללית.

מה ששייך לנוער. זה הנושא העיקרי שלנו. לפני כ-12 שנה, כאשר החלנו לבסס את
נושא החניכות, השכבה שהיגיעה למערכת החניכות היתה השכבה של נפלטי ביה"ס העל יסודי.
לפני כ-12 - 15 שנה הגיעו בני נוער משכבה ברמה גבוהה שלא היו להם מקומות לימוד,
עם פיתוח חום חינוך חובה ופתוח המערכת העל יסודית בכוון המקצועי ובכוון העיוני
פחתה במידה רבה מאד השכבה שמונה לעבודה, ומתוך אלה שמונים ללימודים אפשר לאמר
שיש אפשרות כמעט לכל נער ונערה בישראל להיכנס ללימודים. ואילו אלה שנפלים
בדרגות השונות מהווים בעיה הן לגבי ביה"ס והן לגבי החברה. יש הבדל אם לגבי
ביה"ס או לגבי החברה. תרשו לי לנבא, אם לגבי ביה"ס, אני מנבא, וגם האופטימיים
מאד יסכימו איתי, גם אם נסגור את המערך החברתי, גם אז יהיה גילאי 15 - 16 שהמתח
להשתלבותם בחברה יהיה במשולב עבודה ולימודים, או לימודים ועבודה. כלומר, אין
לפסול לפי טעמנו והשקפתנו מראש את הפתוח של נושא הלימודים המשולבים בעבודה, גם
אם יצטמצם המערך במידה מירבית, בעוד שזה יעד חברתי במדינת ישראל. אני אומר זאת
לאור העובדה שהפגם היסודי החברתי אצלנו הוא בנושא העבודה. לא חשוב כרגע לאיזה
משרד הדברים ישתייכו בעתיד לבוא, חשוב להדגיש שאת נושא העבודה והחנוך לעבודה
אי אפשר להוריד ולו לשם פתרון בעיות חינוכיות, או בעיות מער חברתיות סוציאליות
כיום.

עכשיו אתעכב על הצורות שאת חלקן ראיתם היום וחלקם תראו מחר. הדרך הראשית היא
החניכות. החניכות הקלסית התחילה כחמישה ימי עבודה ויום לימודים. היום ראיתם
שכלול בנושא החניכות בפרוייקט מרח"ק, שעליו עוד ידבר יורם הכט, שהוא וחבריו
עסקו בעיקר בנושא זה בשלוש השנים האחרונות בצורה אינטנסיבית ביותר. כאן נהוגה
שישה של שלושה ימי לימודים ושלושה ימי עבודה. אינני מדבר על חוססת ימי לימודים
מבחינה כמותית, כי בזה היו כשלונות גדולים מאד. כשמדברים על הארכת יום הלימודים
כשהבעיה המרכזית היתה התמודדות עם לימודים, ולתת חכנים כאלה שיסירו את המגבלות
שעמדו לפנינו. התוכנית מרח"ק מנסה על כל פנים להסיר את מכשול ההסתגלות ללימודים
עיוניים ולהעמיד בראש וראשונה את נושא ההסתגלות לעבודה. אני בראשי פרקים רוצה
להגיד מה היו התוצאות. התוצאות ניכרו בנוכחות הרבה יותר טובה; במוטיבציה
ללימודים; במוטיבציה לשאת באחריות לתפקידים אחראיים. אין ספק שכאן יש שסקנה
שבעתיד צריך לפתח יותר את המסגרות המשולבות של עבודה ולימודים בצורה מאוזנת.
מירוש הדבר, במדינת ישראל על צרכיה, אם מדובר במערכת חניכות, יש כאן השקעה
משולשת; יום לימודים מול שלושה ימי לימודים, יש כאן השקעה משולשת שהיא כדאית מאד.

ביה"ס התעשייתי, כמעט ואיווני צריך להוסיף מילה על כך. זוהי פעולה פדגוגית ממדרגה ראשונה. כאן, כל צער, לא רק מדריכיו עוקבים אחריו, גם מנהלי המחלקות עוקבים אחריו, מטפחים את החניכים. מנהלי המחלקות במפעלים לא מזניחים אותם. מצאנו בבתי הספר התעשייתיים מחנכים לדוגמה ולמופת, והם משמיעים במידה רבה מאד על ענין העמקת הידע בתוך המפעל. מופיע הנער הזה שנמלט מאיזה בית ספר, ולאחר שנה מסוגל להתמודד תיאורטית בכמה תחומים עם הפועל המקצועי, מנהל המחלקה ויכול גם להגיע ולתפוס עמדה פרודוקטיבית. זה נותן מעמד לא רק לנושא הזה, אנו נמצאים ב-40 מוסדות כאלה בכל הארץ. גם אורש מצטרף לנושא הזה. כ-3500 עד 4000 נערים לומדים בבתי ספר תעשייתיים מהסוג הזה. חשוב לציין פה שאפשר לפתח את הנושא הזה במפעלים תעשייתיים. עד היום לצערי ההסתדרות, מפעלי ההסתדרות אינם נרחבים לענין הזה. מצד שני, אנו פועלים בתע"ש ובתעשייה האווירית, וגם במפעלים מפשלתיים אחרים, היתר אינם נרחבים לפעולה זו, למרות שהיא נוחתת תפוקה מקצועית וחברתית ממדרגה ראשונה.

הנושא הרביעי שפותח באופן מיוחד מאז המיתון, פותח באופן מיוחד על ידי החבר זוהר גינדל, בהשתתפות הנוער העובד. כאן נעשתה עבודה חשובה ממדרגה ראשונה. היום ראינו משהו ומחר חיראו עוד. מדברים על חבורות רחוב, נערים מסחובבים ברחובות. בואו נגדיר את המצב. ב-1976, היום, לפי כל הסקרים שלנו, עשינו סקר שכולל 37 ישובים וחבורות, לאחר ניסוי ומיפוי, הגענו לכך שאנו יודעים לבטח שביץ 7% - 5% מגילאי 14 - 18 אינם עובדים ואינם לומדים. פירוש הדבר, אם דברנו לפני 4 - 5 שנים על 25000 או 26000 כאלה, אנו מדברים כיום על 15000 בערך. אני מדבר אמנם על 14 - 18, אבל הנשירה אינה מתחילה בגיל 14 - 18. כאן הפעולה שלנו נערכת בסדנאות אזרחיות, תוך מעקב צמוד של מדריכים מקצועיים ומעקב בתוך המפעלים. המעקב שלנו אחרי נוער זה הוא צמוד מאד, ואנו במפורש מצילים פה אלפי נפשות שצה"ל בעבר הרחוק לא הסכים לגייס אותם והרי ידוע כי מי שאיבד את צה"ל מאבד את דמותו האזרחית במדינת ישראל.

הודאגתי בזמן האחרון לשמוע זמירות חדשות, כאילו בקרב הנוער הזה, העובד והלומד נמצאו מעשני סמים. לציין כאן את הנוער העובד, ולהסתיר מאחורינו את הבעיה כולה זה מכוער. הדבר השני שהדאיג אותי שאלו הם סימני חירום, כאילו נמצאו כאלו בתוך קבוצה החניכות בצה"ל, ולא כן הדבר. אם נתפס נער מקבוצה המצוקה, האם יש לחסל את כל הדרך הזאת שסללנו אותה? אני שמח שמוסיף (משה) גדרון, שסיים את תפקידו בצה"ל, ציין את הדרך הזאת כדרך חיובית. אני שמח שהוא מצא צורך לאפר דברים לשבח של הענין הזה. כמו כן אני יכול להעיד את קצין חמוש ראשי את מפקד הסדנה בחיל האוויר וחיל ההנדסה, שהם לא מפסיקים להתפעל מהעובדה שיש להם את בעלי המקצוע המעולים במשך שנים, יש להם רצף שמחחיל בחניכות, בקורסים בפנימיות, בקבוצות העבודה. נער המתגייס לצה"ל, מוטרם עליו אינפורמציה מדוייקת כדי שיוכלו לנצל את כישוריו המקצועיים. נערים אלה משתלבים השתלבות יפה מאד בשירותים המקצועיים והם מהווים נדבך רציני ביותר החל במשוויות וכלה באלקטרוניקה.

אני רוצה לקצר כדי לתת אפשרות גם לשאלות, ואני רוצה לאמר, רבותי, אין ספק שיש המון בעיות, אפשר לבקר אותנו על הרבה מאד דברים, ויש מי שעושה זאת. אבל גם הישגים יש לנו לא מעטים, בין שופיף לשופיף יש ואדי. אני יכול ככלל לאמר, היום בולשת העובדה שלא התאמנו את המערכת החברתית לצורכי הכלכלה והחברה. כלומר, היתה דיספרופורציה נוראית ב-10 השנים האחרונות, או ב-12 השנים האחרונות, בין צורכי צורכי הכלכלה, צורכי החברה ובין מה שנעשה בצורה נהדרת, בלי מרכאות, במערכות השונות של החנוך, תוך התרחבות של החברה ושל החנוך בכלל. לא יכול להיות אחרת. אנו חתרנו נגד הזרם, אמרנו כל קורטוב של אנרגיה, כל קורטוב של אדם יש לו מקום יצרני בחברה, זאת אפשרות לקבל נוער ברמה של כיתה ג - ד, כשהוא בן 15 ולהביא אותו לידי כך שיהיה בעל מקצוע, שיוכל לתפוס מקום של כבוד בחברה, שיוכל לשאת בתפקידים, זה הישג גדול. אם הדרך הזאת יכולה לה בעתיד בגלל איזו שהיא סיבה, נצטער צער רב.

המחקר הרביעי הוא מדאיג. הוא כולל 1,200 חלמידים מארבעה סוגי בתי ספר, מדגם אשכולות, מסלולי לימודים ותוכניות לימודים. עדין אין כל סיכומים. אבל מתוך הסיכומים הפעטים שישנם, ישנה תופעה מדאיגה. מתוך מה שנעשה עד עכשיו מסתבר, שמחוך הציפיות והשאיפות של אותם תלמידים, דווקא בתי הספר הגבוהים יחסית הם הגורמים ל"קולינג אאוט", הופכים אותם לאנשים לא מועילים. במילים פשוטות יותר, כידוע לכולם, השינוי הוא בזה שבמשרד החנוך עכשיו לומדים 4 שנים, לגבי סוג כזה של חלמידים שאנו מדברים עליהם, בדרך כלל בתי הספר "מחממים" את השאיפות של התלמידים. בתי הספר לחניכות בתעשייה, שם הריכוז גבוה מאד, שם יש יותר חימום, אבל יש בעיה אחרת. אינני מוכן לחתום על הכל, אבל אני מודאג מהתופעה כשלעצמה, זה מה שאני יכול לאמר באופן כללי: נכשלנו בענין חברתי של החנוך. הנקודה היתה קשורה גם מבחינת מוצא הילדים. הם זקוקים שביה הספר יהווה עבורם אלטרנטיבה חברתית. ונקודה שנייה, יש לנו נסיון ממערכת החנוך המקצועי היפני, 60% ירדו ל-17%. הם מצאו שהחנוך המקצועי שההור מביא לגישה תועלתנית בלבד לעבודה, המושג הזה נקרא חנוך אינסטרומנטלי. אחת לא משפח את האלמנטים החברתיים והערכיים, אלא אחת מקבל כוח אדם שהוא מאד מאד בעייתי מבחינת יחסו לעבודה ואפשרויות העבודה שלו.

באופן כללי, וכאן אני רוצה לאמר שני משפטים לסיום, היקף הידע שלנו לגבי סוג מיוחד זה של חנוך הוא קטן מדי. גילינו בעיות שאינן מצויות בספרות, גם אצל ארצות העובדות שנים בכוננים מקצועיים. על כן עלינו להתרשם היטב, על מנת לא להגיע לחוצאות בלתי רצויות. דבר שני, אנו עדים לקונפליקטים בין משרד העבודה ומשרד החנוך. אנו מחרשמים שהקונפליקט הזה הוא חיוני ביותר, באשר משרד העבודה מדגיש את היסודות של כוח-העבודה, פתוח כוח העבודה, ואילו משרד החינוך מדגיש אספקטים חינוכיים שהורים. דווקא בקונפליקט הזה מתהווה איזון מסויים שכדאי לחזק אותו.

המסקנות שלנו בשלב זה הן: - לחזק את בתי הספר הנוספים ולהפוך אותם לקו מרכזי; לפתח את היסוד החברתי, בעיקר באמצעות הנוער העובד, ואפילו אם זה כרוך בפוליטיזציה, אפילו אם דרך תנועת הנוער. כל פעולה שהיא, אין חשיבות מי שיעשה זאת, איזה זרם,

י. גורלניץ: זו גישה "אינסטרומנטלית" לפוליטיקה.

ד"ר כהנא: כדאי לבדוק את התוכניות, את האספקטים השונים, דבר שלא הגענו אליה. כל הענין מחייב מחקר מקיף מאד. אנו נמצאים בחוץ הענין זה 4 שנים. אנו עושים מעקב אחרי הבוגרים, 1,200 הבוגרים, מה קורה להם אחרי 5 שנים. התוכנית כולה היא בת 8 שנים, ולא נכנסנו לענין הקולקורדי. אין אפשרות לעשות מחקר קטן ולא אפשרות של סקר, זה ענין של פתוח מערכת תאורטית די חדשה. יש לנו הזמנות ליעוץ מארה"ב וסינגפור אולם איננו יכולים להיענות משום שיש מספיק עבודה בארץ. שם הם גילו ענין בנושא הזה, בשיטת בחנוך טכנולוגי. חנוך וטכנולוגיה, שני המושגים האלה מתנגשים ועוד לא הצלחנו להתגבר על הניגוד במחקרים האלה. יש כבר מחקרים שנעשו כבר בגרמניה וביפן.

ג. אליעד: "לא הותירו קדמונים דבר למאוחרים".

י. הכסף:

הממצאים החלקיים שיש לד"ר כהנא שימשו אותי בחוכניה שקיימת כרגע שנתיים והמיועדת ל-4 שנים.

אנו בעוד שנתיים מגיעים ל-50 שנות חניכות. היה כדאי לשים לב לענין החניכות בארץ. התחלנו עם "מקס פיין", אשר הוקם כבית ספר לחניכים בשנת 1929 ורק ב-1934 הוכר כבית ספר מקצועי. זאח אני מזכיר לא כדוגמה היסטורית, אלא כדי לראות מה נעשה מאז ועד היום. זה התחיל ביום לשבוע ואני רואה היום את מערכת החניכות כשלושה ימים בשבוע. קרו מספר דברים. דבר ראשון השם פרח"ק, מרכזי חניכות קהילתיים. אני רואה את הנושא הקהילתי בהדגש רחב יותר מאשר העתק שווה ערך ללימודים. חברה ומקצוע, אני קראתי לזה לח"ם; שלישי לימודים, שלישי חברה ושלישי מקצוע, כאשר יש קשר אמיץ ביניהם. הנושא של חברה מתקשר במושג קהילה לדוגמה ביה"ס בקריית שמונה נמצא בקהילה מרחקית. אנו יכולים לראות קהילה מקצועית כאשר החניכים שייכים למסגרת מקצועית. זו תחילה של איגוד מקצועי, האיגוד המקצועי הקלסי. ההסתדרות התחילה לדאוג לבעיות התרבותיות לפני הנושא "האינסטרומנטלי" של שכל. כאן יש מקום לפעילות מוגדלת של לימוד מקצועי. בית הספר התעשייתי. לא בכל מפעל אפשר להקים מסגרת של בית ספר, אבל בהחלט יכולים להיות חניכים הקשורים למפעל מסויים. האלמנט השני (חברה) מקבל יחס שווה ערך, יום לשבוע, ביחס ל-5 ימי עבודה לשבוע, כאן אנו מבלבלים את הנערים. הוא לא יודע אם הוא תלמיד או פועל. אבל זה בלבול בונה. בבקר עובדים ובערב לומדים. והלואי שימשיכו כך שנים רבות. צריך היה להכניס זאת למסגרת המבוגרים גם כן. בבית הספר די טובלים מהיום הראשון. היו רגילים לעבוד במפעל. התקופה הראשונה היה קשה. היום התרגלו לזה. עובדים שלושה ימים.

מספר נקודות להבהרה. המודל זה דבר שאפשר להגיע אליו, שואפים להגיע אליו. זה דבר שעומד במרחק. דבר ראשון אנו כאן מנסים לענות לצרכים של המשק, ובשיתוף פעולה. זה שונה לגמרי ממה שהיה קיים עד כה. נער חוזר לביה"ס מהמפעל ואומר למורה, היתה לי בעיה בסדנה, אולי אפה מוכן לעזור לי לפתור אותה והנער הזה יכול לחזור למקום העבודה ולאמר: למדתי, פתרתי את הבעיה.

דבר נוסף שמחייב את שלושת הימים, זו בעיה קשה למדי, זה נושא המודרניזציה של המפעלים. אם בעבר היו החניכים העובדים במפעל יכולים לעשות עבודת חניכות קלסית, מפני שבמקום העבודה היו לו את כל היעדים שלו, היום עקב המודרניזציה הנער איננו יכול לקבל הכשרה מקצועית במסגרת מקום העבודה. בעבר כן קבל זאת. כיום הוא יכול להשלים דברים שחסרים לו.

דבר נוסף, סיווג מקצועי ורמה הידע; דרגות שכל. אנו מנסים לתת לנער אפשרות להגיע לרמה שיכול להגיע אליה. הוא חייב להיכנס למערכת החניכות עצמה. נער שמגיע מבית ספר מקצועי רואים בו בעל מקצוע מעולה ל-10 השנים הבאות. חניך אצלנו בגיל 35 הוא כבר ברמה שווה לאותו פועל וחייק בעל מקצוע הן מבחינת הידע והן מבחינת הישומיות שלו, ולפעמים טובה יותר. זה מבטיח את התקדמותו הטובה במפעל.

נקודה רביעית, אולי פחות סימפטית, נושא האבטלה. יש ניצוצות ראשוניים לאבטלה. זה במסגרת "ירושת" נערים שנפלטו, למדו 3 ימים הפסיקו ללמוד וממשיכים ללמוד. אינני משוכנע שנער שלומד יום אחד מיד יגיע לביה"ס. נצטרך לרוץ אחריו. הוא מקבל את הטיפול המחאים. הוא תלמיד. הוא מחזיק עצמו כתלמיד. ומילה נוספת, רמת החלמידים שמגיעים אלינו נמוכה לעין שיעור. ויש מועמדים רבים. בית הספר התעשייתי נמצא ברמה יותר גבוהה, יש יותר מועמדים ויש סלקטיביות. אינני מחייב לאמר מה דברים מדוייקים, עדין אין נתונים מדוייקים, אולם במה שקשור לחניכות, 50% הם ברמה של ג'-ד' בבית ספר רגיל. יש בעיות עם 50% נערים שהם אנאלפבתיים. זה מחייב אותנו לתשומת לב יתרה. למרות שקבלו תעודה שסיימו בית ספר והגיעו לגמר כחה ח', הם אנאלפבתיים זו עובדה. המורים נותנים את התעודה ברצון רב. זה בנושא עברית. אבל בנושא החשבון המצב גרוע. אני חושב שבמידה מסויימת בעיירות הפתוחה המצב הוא הרבה יותר טוב. איזורי העתה: זו בעיה, אבל הפער איננו כל כך גדול. הייתם בנעורים וראיתם, ויש דו"ח על רמת החניכים.

בנעורים נמצאים נערים מזכרון ומכל הארץ, זה בחנאי פנימיה. במסגרת חניכות יש שם נערים מזכרון עד נהניה.

מספר מילים לגבי תוכניות הלימודים. ראשית אנו מפתחים את הנושא של שליש סדנה; שליש לימודים מקצועיים ושליש פעילות חברתית. יש גם אפשרות לנערים לבחור תחביבים שונים במסגרת מועצות הפועלים. פה הנוער עושה עבודה יפה מאד.

לגבי הלימודים, הכנו תוכנית תמר, זו תוכנית שעלתה עד היום כמיליון ל"י. כאן מדובר בנער שעישן סיגריה ותוך כדי כך לומד את ארבע פעולות החשבון. זו עובדה שהם מעשנים ולומדים לימודים של כחות א - ב. זו היתה בעיה קשה מאד. ואנו נמצאים בעיצומה של מימוש התוכנית הזו. הנערים התקדמו יפה מאד בנושא החשבון, אשר לנושא העברית ניסיתי לא להתייחס ביותר לנושא של קריאה וכתיבה. קצת מוזר לחשוב שנער שיצא מבית הספר, מה שלא הצליח במשך 8 - 10 שנות בית ספר יסודי נצליח להחזיר בו ביום לימודים אחד בשבוע. אשר לנושאים האחרים הוא יהזור לנושא הקריאה וכתיבה, אבל במועד מאוחר יותר. ההדגש כאן הוא לא על התכנים המקובלים בבית הספר היסודי, כי אם ננסה להחזיר אותו למקום שממנו הוא ברח לא ייצא מזה כלום. הבעיה העיקרית של הנערים האלה היא שהם שוכחים מהר מה שהם לומדים.

עומדת לפנינו מספר מטרות שהן בתחום החוכנה בתחום הריגושי והחברתי. אנו רוצים לגעת במערכת היחסים שבינו לבין עצמו ובינו לבין החברה. אנו רוצים להביא אותו לשיקול דעת והכרעה מוסרית. זה הולך דרך משחקים. אחד הדברים הבולטים הוא סיפור מעשה בנער שעובד במוסך, הנער רואה כיצד מרמים קליינט והנער צריך להוכיח מצד אחד לויאליות כלפי המעביד ומצד שני חייב להיות מוסרי. כאן יש משחקי מוסר. מסתבר שהדברים עובדים יפה. אנו מתחילים לעבוד בשיטה שונה בכמה תחומים. אנו נותנים אינפורמציה בכל הקשור ליחסי עבודה. מכניסים קצת ציונות. אנו עובדים בשיתוף עם הנוער העובד. מסתבר שהנערים האלה נהנים מלימודים אלה שאינם במסגרת. אנו מקנים להם אינפורמציה בתחום המקצועי. יש שילוב של סדנה ולימודים. ראינו מה יכולת התלמידים לשבת, והחאמנו תכנית לימודים למסגרת זו. את נושא התחביבים גם כן הזכרתי, אנו רואים בזה חשיבות גדולה. מצד שני נושא הסיפוק בעבודה לצערנו הולך ויורד. כי אנשים לא מקבלים את הסיפוק. בבית המלאכה הם פוגשים בעל מקצוע שאינו מגיע לסיפוק ממקצועו, וזה בשל הלך הרוחות כיום. זה משפיע עליהם. לגבי הצד החברתי, יש לנו בעיה עם נערים שבפעם הראשונה נותנים להם אפשרויות בחירה שונות, הם לא כל כך מוכנים, זה מוזר אבל זו עובדה.

נושא מרכזי הוא לחנך את הנערים לבחירה. אם תאמר לו תבחר הוא מיד בוחר ללכת הביתה... אנו אומרים לו: אתה אדון לעצמך, הוא לא מוכן לקבל את זה. הם רגילים לראות את החברה אשמה בכל. יש קשיים רבים בבתי הספר שעלינו להתמודד איתם. זו עבודה שצריך להשקיע בה מאמצים רבים, כוח רב והתמדה רבה. אנו משתדלים, בשלבים, ללמד אותם מספר נושאים עיוניים שלא כל כך הצליחו איתם בבתי הספר היסודיים.

בעיה נוספת, שזה עולה פי שלוש או פי ארבע, כי יש פה צוות שיפולי רחב. על כל עובד סוציאלי יש אולי 100 נערים שעובד איתם. זו מסגרת מאד לא מקובלת. הם פונקו. כל מה שקורה עם הנער במקום העבודה מישהו מיד יודע על כך. מגיעים למקום העבודה. הנער מוכן לעזוב את מקום העבודה כי הוא יודע שמישהו מיד יעזור לו. הוא מוכן מיד לזה שמישהו יגן עליו. יחד עם זאת יש לו אל מי לפנות. בבית לא היה לו אח בוגר - כאן יש לו אוזן קשבת. זה אחד האלמנטים החשובים ביותר.

מספרים על השוואה בין חניכות ומרחק יש. אני אשמח אם התעניינו. תוך חודש תוכלו לקבל מספרים מדוייקים. לא הכל זוהר. בסך הכל יש דברים מאד משמעותיים. תודה רבה על ההקשבה.

כמה מקיף הנושא הזה ?

הי"ר ש. ארבל-אלמזלינו:

י. הכש:

אני לא רוצה כרגע להרחיב, אולם במסגרת סבירה הנושא של המחקר מקיף כ-450 נערים. את נעורים לא הקיף. בנושא מעבידים, חברי במשרד ראו שחורות, אני בהחלט חושב שחינכנו מעבידים. אנו חוזרים למושג הקלטי. לא ניתן לכל מעביד נער. מעביד נבון אם יש לו 6 ימים נער, זה יוצר בעיות אצל המעבידים, הם מתחילים להבין את חשיבות העניין, ועל כן אני מאמין שאנו חוזרים לחניכות הקלסית, ונעשה לו טובה אם ניתן לו את הנער ל-3 ימים וביחר הימים הנער לומד.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו: תודה רבה. אנו נפתח עכשיו בשיחה.

ג. אליעד:

אני מודה שהתעשרתי היום מכל מה שראינו, אולם יצאנו מבולבל מהמספרים הרבים ששמעתי היום. בבקר דברו איתנו על 45,000 נערים מהסוג הזה, נערים שעובדים. דברו איתנו על 45,000 נערים ויצא שהם משפלים ב-20,000 נערים. נשאלו לנו 25,000, מה איתם? בעקבות שאילחה שהיגשתי לאלמוגי ב-69, הודיע אלמוגי שקיימים 20,000 נערים לא עובדים ולא לומדים. זאת הייתה הבעיה, ונדמה לי שלאחר מכן התחילו עם קבוצות הסדנה בצה"ל. זה היה אחרי 69. אז, בחשובה לשאילחה דיברו על קלש, היום לא שמעתי על המושג הזה. אני מתכוון לקלש-בית שאן. אני אמנם לא חבר ועדת העבודה אבל אני רוצה לקבל אינפורמציה ולדעת, בשבילי, מה נעשה בשטח הזה. המספרים מבלבלים. אם מדובר ב-20,000, אני מעוניין לדעת מה עם הנערים שלא לומדים ולא עובדים. אני מבין שלגבי נוער שלא עובד ולא לומד נותנים לו יום חניכות, זה דבר טוב מאד. אני מציע לקבל חשובה ברורה, מה עם ה-45,000, ה-15,000 וה-26,000. יש הבדל בין החניכים העובדים, ובין הנערים הלומדים ועובדים, ומה עם אלה שלא לומדים, מה נעשה בתחום זה? ראינו בפחח תקוה שיש כאלה ויש כאלה. גם ה"מחק" לא כולם עובדים אצל מעבידים. נקודה שנייה. אנו עושים דברים גדולים אמנם אבל משרידה אותי שאלה אחת. בדרך כלל מציינים את האיכות. כשיש לי 26,000 נערים, לא לומדים ולא עובדים, אני מוכן לוותר על האיכות. לו המדינה יכולה הייתה להעמיד יותר אמצעים. נשאלת השאלה אם אין לנו אפשרות לשפל בפרוייקטים, אלא מקומות גדולים שאפשר לרכז בהם, לייצר ייצור עצמי, אספקה עצמית, גדילה עצמית. אני מוכן לשפל בזה, אני מוכן להחתייב. אותו עמוס דגני. צריך להזמין את בעלי המקצוע האלה. להגיד שזה הכסף, ולעשות משהו במקביל. כשם שביה"ס החעשייתי מוחר לו לקבל הזמנות, ביה"ס האחר לא נחשב מתחרה והוא זה שמספק את ההזמנות האלה, יוצר תוצרת, מכסה חלק מההוצאות של המפעל וגם נותן תמורה למפעל. מדוע מרכז הנוער בפחח תקוה, למה שלא לתת להם את הייצור שלא יספיקו איזה חלק? זאת נקודה חשובה. נקודה שלישית. הייתי רוצה לדעת אם מחנכים בארץ, ומה עושה פה האגף להכשרה במשרד העבודה, האם מחנכים את האדם העובד במדינה למוסר עבודה. אני חושב שהגדלות וההתחדשות הציונית היא בזה שתנועח העבודה הפכה את מושג העבודה למושג יסוד של כל ההתחדשות הלאומית "העבודה היא חיינו"; "לעבודה, להגנה ולשלום". אהבת העבודה וקדושת העבודה. אני מאד חושש שאנו בשטח זה לא עושים מספיק, ולכן ההתדרדרות. כאן תפקידו של הפועל, להיות דייקן, לתת טיב, לאהוב את העבודה, ולא - הוא כורת את הענף שעליו הוא יושב. אני חוזר על שאלתי, באיזה מידה מחנכים, ומה חלקו של האגף להכשרה במשרד העבודה, בחנוך למוסר עבודה. אני רוצה לאמר כמה מילות מחמיאות לד"ר כהנא. כמעט אותם המסקנות שאתה מביא כאן גם אני הסקתי בעת ביקורי היום במקומות. התרשמתי שהאנשים שם, המורים, זה שאתה לא רואה. אתה רואה את המורים האלה, את היחס בין הילדים, הנערים האלה ובין המורים, הקשר עם המורים, ההזדהות עם המורה ועם המקצוע זה משהו נפלא. אתה רואה סא"ל בצבא איך הוא מדבר אל 15 חניכים כאילו בונה איתם עולם שלם. יש כאן לב.

ד"ר כהנא:

אלה המורים היחידים שיש להם אלטרנטיבה יותר מאשר מקצוע ההוראה.

ח. שמעוני: אני מצטרף למחמאות, וידוע שאני מאד ביקורתי לגבי המסגרות הללו, אם כי אני די מעריך את כל מה שנעשה בהן, אבל לופד את האמת. אחרי מה ששמעתי מפי ד"ר כהנא נעשיתי מודאג, כי בעצם רמת הציפיות מהייצבה כלפי פשה. אני חושב שהיישור הזה בא בגלל המערכת האלטרנטיבית, כיון שיש מי ששואל אם אני יכול להיות ראש לשועלים למה להיות זנב לאריות? כאן, למי דעתי, אם לא רוצים להישאר בחחום הלבנשיני, יש לעשות משהו לחיקון משום שאם לא כן יעברו דורות עד שישתחו הפערים. כדי לעשות אידיאליזציה מהדבר הזה, צריך לצאח מהמסגרות. השאלו, מה אחס רוצים, הנערים מבטושים, למה להביא אותם לאותה מערכת שממנה יצאו מתוסכלים? לא כן הדבר. כאן שמונה סכנה שאסור להתעלם ממנה. מכל מקום, אם הם מרוצים כי פעם לא היו כלכך מרוצים, גם משום שהמערכת לא הייתה כל כך מפותחת, לא נחנה את החמורה וגם משום גידולה של המערכת. כבר במערכת החנוך היסודי אנו יוצרים פערים לדורי דורות. אבל אני לרגע רוצה להתעלם מהמצאים האלה.

ד"ר כהנא: כל מילה שאמרת, אני שלם איתה.

ח. שמעוני: אני רוצה לקוות שאולי הממצאים הקודמים, כלומר שני הדברים מחרידים אותי ה-15,000 וה-25,000. כל אלה שהם עדין מחוץ למסגרות. יש מספר רציני ביותר של נערים שעדין לא כלול בכל המספרים הללו. אני רוצה להתייחס למסגרות הקיימות. עם כל הכבוד לכל מה שאחם עושים, התנאים שאחם עובדים בהם הם למשה מכל ביקורת ביחס להתמודדות עם גודל המשימה. האמצעים שניתנים לכס לא נאים ולא יאים למשימה הזאת. או שאחם לא דורשים יותר אמצעים להרחבת המסגרות. זה חמור. או שאחם דורשים וממשלת ישראל איננה נענית לזה. כל המערכת הזאת בסדר גודל של 150 - 200 מיליון לשנה, עם זה צריך להתמודד. 200 מיליון ופחות מזה לשנה, עם כל המערכת הזאת של הפנימיות והכל, למי דעתי זה בהישג ידה של מדינת ישראל, ואם ממשלת ישראל אינה נענית לזה אני דואג כפול כפליים. אם אחם היגשתם בקשה להרחבה ואחם לא מוכנים להתמודדות, זאת הנקודה.

ט. כהן: אני מצטער שלא הצטרפתי היום לסירורים. כאן נאמר שיש 15,000 נערים, אבל יש מספר גדול יותר. יש גם תלמידים שנזרקו מבית הספר היסודי, והם בדרך אליכם. השאלה אם אחם יודעים מה עם ה-20,000 שהם בלי עבודה. כמה נערות יש בין ה-15,000? אני מצטרף לדבריו של חבר הכנסת חביב שמעוני, כדאי להשקיע יותר במערכת הזאת. כדאי יותר להשקיע עוד 1000 לנער במסגרת זו מאשר להשקיע הרבה יותר, מאוחר יותר, בתל-מונד, ושם זה עולה פי 5, עם כל הסכנות הכרוכות בכך. עדיף להשקיע בנער, לפחות ליצור לו מקום עבודה. כי אותו הנער שנכנס לתל-מונד כבר אין לו סיכוי אבל כאן יש סיכוי שהלמד אותו וחינך לו מקצוע, חיתך לו אפשרות להשתלב בחברה.

היו"ר ש. ארבל: כדאי היה להביא את ח"כ שמעוני כדי שיעורר נקודה חשובה כזו. אני חושבת שכל הנושא הזה של שיפול בנוער שאיננו ממשיך את הלימודים העל יסודיים שלו, אם בבית הספר המקצועי או העיוני, אני לא רואה בזה טרגדיה אם איננו ממשיך בבית ספר מקצועי או עיוני. כוונתי ללימודים קלאסיים. הדאגה שלנו באה כאשר באו המסגרות הללו ורצו לסחום את החלל הזה שנוצר כתוצאה מכך שאוחה קבוצה של בני נוער שאיננה ממשיכה את הלימודים, מכל מיני סיבות, כלכליות ולא כלכליות. איננו מדינה יותר טובה מאשר מדינות אחרות, יותר ותיקות מאיתנו שהלכו בדרך זאת של חנוך ולמוד מקצוע. אבל אנו הצלחנו במידה גדולה מאד, הגענו להישגים יפים שלא ראיתי דומים לה באף מסגרת אחרת. פיתחנו בעצמנו מסגרות לימוד עיוניות וזנחנו לא רק על ידי כך את העבודה כערך, כדבר שאנו צריכים לשים בראש מעייננו, אלא חשבנו שעל ידי הלימוד התיאורטי נגיע רחוק יותר. ואמנם הגענו להישגים גדולים ביותר. שגינו והתחלנו לתקן במידה מסוימת את החיקון הזה בשנים האחרונות, כאשר כף המאזניים מתחילה להשות לטובת החנוך המקצועי.

אני מצערה שאיננה משה לשוב החניכות. החניכות וביה הספר התעשייתי, אלה שני הדברים שהיוו את חבסיס להחליף גם לביה"ס המקצועי. 20 שנה ואולי, כפי שהוזכר כאן, 50 שנות חניכות, הוכיחו שצמח דור כזה של אנשי מקצועי שחופסים מעמד מבוסס בחברה שלנו. זו מסגרת שמחנכת דורות לעמיד. אלה אנשים שלא מחבישים ולא יוצאים מתוסכלים. אבל אני כואבת את הכאב הגדול כשניתן יחס שולי לחניכות. זאת פנינה שנה וחצי זאת נתנה לבחור בסיס מוצק, חיזקה אותו כאשר יצא לחיים והיו כאלה אשר הגיעו אל רמה גבוהה יותר מאשר בי"ס מקצועי. הם יכלו להתמודד עם בעיות ולא היו מתוסכלים. כאשר ביטלו את המסגרת הזאת והקימו כיתות לימוד - שם הנוער היה מתוסכל, והוא יצא מתוסכל כי לא תהיה לו תעודה שיוכל להתפאר הנה גמרתי כך וכך כיתות, הוא לא יוכל להתמודד, וגם לא למד מקצוע.

על כן אני אומרת. הנסיון הזה של כיתות הכוון אותי לימד, אנו חייבים להיות זכירים מאד כאשר אנו באים לבחון הקניית מקצוע לנוער שלא נמצא במסגרת כל שהיא. כל המסגרות שפיתח משרד העבודה, והוא לא שקד על השמקים, הוא החמודד עם בעיות רבות, כדי למסור את המסר הזה, וגם לענות על הדרישות של הנוער, כדי שיוכל למצוא מקום עבודה ולהשתלב בחברה. פה הישבנו שני דברים. קודם כל הצלחנו בזה שהצלנו את הנוער הזה מתיסכול. כי בכוח אי אפשר ללמד אותו לימודים עיוניים וגם לא צריך. הוא צריך להשלים עם זה וגם אנהנו. היום כשראינו את הנוער הזה בסדנה של צה"ל, כשהיא מביאה אותו לידי כך שיכול להיות בעל מקצוע טוב, להשתלב בעבודה ולהיות גאה בה, אז הוא גם מתחיל ללמוד - כאן הצלנו אותו. אני לא יודעת מדוע אני צריכה לחשוב כאילו יצרנו קבוצות עם מוטיבציה למשה, כי הרי אני מחילה אצלו להעלות את המוטיבציה; הבאתי אותו לידי כך שירצה יותר ללמוד ויותר להתקדם, ירצה לחתום על קבע. נשענו אצלו את הרצון להתקדם.

לכן אני מאד מחייבת את המסגרת הזאת. לכן אני אומר שעוול הוא מה שרוצים לעולל לנו. זה הכל קנאת סופרים חרבה חוכמה, זה מה שאפשר לאמר בצורה עדינה ביותר. הוכוחים הללו קיימים והיו קיימים. כל אחד רוצה להגדיל את האימפריה שלו. אני כבר אמרתי זאת בזמן ארן ז"ל. אנו הצלחנו מהם להציל את החניכות. כי אם החניכות היתה נשארת במסגרת של משרד החנוך, היה נוצר מצב שהחניכות היחה אצלם בשוליים, ופה משרד העבודה מקדיש לזה את הלב ואת הנשמה, אבל אין לו האמצעים. זה לא ענין שבאים פה לחלק קומפלימנטים מי הצבור שעובד עם הנוער הזה. כי צבור כזה של מורים ועובדים לא נמצא בשום מסגרת. הם רואים זאת כשליחות ויעוד. הוא רואה בזה שליחות ועושה את העבודה הזאת בדבקות ובמסירות. היום הרגשנו זאת אצל אותם המחנכים, אנשי הצבא שמלווים את הנוער הזה. איזה סיפוק והנאה. הבעיה היא שלולא השיפול המסור הזה בודאי היה הנוער מחדרדר. על כן הם ראויים לעידוד מצידנו. מבחינה חלוקת העובדה בודאי שהיא מתחלקת בצורה שאיננו צודקת. אני אמרתי זאת ואחזור על כך מספר פעמים. כולנו כחברי כנסת, כחברי ועדת העבודה, או לא חברי ועדת העבודה, כל מי שרגיש לנושא הזה חייבים להשמיע את כולם בנושא הזה. לא יתכן שכשעומדים לדיון פרוייקטים לנוער במצוקה הם נשכחים ומוזזים הצידה. זאת אני רוצה לאמר גם לשר הלל בקשר ל-120 פילון הל"י. אני חושבת שזאת היחה שעות חמורה מאד להעמיד למשרד החנוך את הסכום הזה במסגרת של נוער במצוקה במקום לתת לנו, כי שם הכסף מבוזבז בצורה שאיננה הולמת את המטרה.

ת. שמעוני: אני לא מסכים איתך, אם את מדברת בשם אחרים ...

היו"ר ש. ארבל: אני שמעתי ואני מדברת בשמי אני. אני בכל אופן מתכוונת להיפגש עם יו"ר ועדת השרים לפניני רוחה, עם השר הלל.

אין ערך לתקציב רווחה משום שהסכום מהווה חלק אינטגרלי
הן לתקציב חנוך והן לתקציב רווחה.

ה. שמעוני:

מה משרד החנוך יכול לעשות עם הסכומים שמיועדים לרווחה ?

ג. אליעד:

הבעיות היסודיות מתחילות עם חנוך היסודי.

ה. שמעוני:

היו"ר ש. ארבל: אנו עוד נכרר את הענין הזה. אני רוצה לאמר בקצרה,
לגבי תוכניות הלימודים. במשך כל השנים הללו, עדין לא
הגענו לכך שתייה תוכנית לימודים מוחאמת למסגרת הזאת. מדי פעם בפעם משנים
סעיפים ומשנים תוכניות על מנת - מתוך כוונה חיובית בהחלט - להתאים את ספרי
הלימוד לנוער. הם ברמה טובה. אין להתעלם מזה. מי שרוצה להמשיך את הלימודים
ממשיך ומי שלא רוצה להמשיך יכול לבחור בדרך אחרת. מן הראוי שנגיע לאפשרות כזאת
שתייה תוכנית לימודים כתובה, אם בחשבוץ או בעברית, אם בספרות, תוכנית מתאימה.
הבעיה כרגע שהתוכנית כל פעם משתנה וזה מכביד על קיום המסגרת.

בזמנו דברנו עם ישראל גורלניק שיום חנוך אינו מספיק. רצינו
לחתור לכך שיום החנוך ייהפך ליומים, שלושה ימים. לא בשביל הרמה הנמוכה יותר,
אלא בשביל מסגרת החניכות הרגילה. כדי לאפשר להגיע להישגים יותר טובים ולעבור
מיום אחד לשלושה ימים.

יש תוכניות כאלה בהכנה.

י. הכש:

היו"ר ש. ארבל: נקודה אחרונה. מצער מאד לשמוע את ד"ר כהנא. חוסר המודעות
שיש אצל הנערים, הקשר והזיקה אצל הנוער העובד. כאן הוא
הצביע על נקודה חשובה מאד שאנו חייבים לתת לה הדעת עליה. גם לולא המחקר שהצביע
על החופעה ברור לנו שיש לתת את הדעה על הנקודה הזאת. אם שעה בשבוע או שעתיים
בשבוע, יש להקנות ערכי עבודה, יתכן בשחוף עם הנוער העובד על כל שלוחותיו.
מוטב שהנער הזה יהיה לו הקשר, אפילו עם גורמים מפלגתיים, מאשר ללא קשר כל
שהוא במסגרת חברתית.

לבסוף אני חושבת שחייבים כולנו לעשות את מירב המאמצים
בכדי לחזק עד כמה שאפשר את המסגרות הללו, כי מסגרת אחרת, או מסגרות אחרות
כחחליף לנוער הזה עדין אין, גם לא נוכל למצוא מסגרות אחרות שקיימות או לא
קיימות. לכן אני חושבת שמוטל עלינו למצוא את מירב האמצעים כדי לקיים את
המסגרות שהקימונו.

אנו נערכים בהתאם למחקר הזה ששמעתם עליו כאן.

י. שחם:

אנו עושים זאת בצורה מואצת. שינינו תוכניות והבאנו את הדברים
לצורת חינוך משלים. גם הנוער מחפש את המיוחד, את השוני חברה, את ההתפתחות. וגם
אצל הנערים העובדים זה בולט מאחר והם מתוסכלים בצורה בלתי רגילה מעצם היוחס
עובדים מאין אפשרות ללמוד. הוא לא יכול ללמוד, זו עובדה. אנו מנסים לשפח
מנהיגות בקרב הנערים העובדים. יש מועצות, סקציות וזה עובד בצורה של מועדונים.
אנו בחחילת הדרך אבל יש לנו תוצאות טובות מאד. זה מחבשא בצורה של איגוד מקצועי
של נערים עובדים, הולכים איתו לתנועות הנוער, ואין ברירה מוכרחים לסגור מער
עצום, יש לנסות לעשות את הקפיצה הזאת.
יש הישגים, אבל בזמן בום כלכלי לא שמים הרבה על הנוער העובד. כיום, עם כל
הקושי הכרוך בכך, אנו רוצים לעמוד בשער. זה מזכיר את 67, כשיש חוסר עבודה
זקוקים יותר לנוער העובד.

אני רוצה לאמר לחברי הכנסת הנכבדים, שההסתדרות לא תוכל
לעבור בשתיקה אם לא תהיה תנופה במסגרת החניכות. לא יתכן שבשנים הטובות למדינה
בקטע הזה לא היתה תנופה בנייה פיזית, בניית הנושא. אלה דברים שדורשים שיפול
נמרץ, בנייה. נוער עובד ביום זה מועדון, זה לא תנועה גדולה.

היום מדינת ישראל לא צריכה להתבייש באפשרות לפתח את הנושא דוקא בזמן המשבר הזה. ועל ההסתדרות גם כן לעמוד על המשמר. קיימת בעיה של חוק חנוך חובה, יש גם חוק שרות חובה, ויש פטור נוסח נשורי קרחה, יש גיור נוסח וינה, ואני גורס בנוסח וינה. מוטרים נחונים על 14,000. על חברי הכנסת לדעת מה קורה במערכת. משרד העבודה יכול להתחיל לדבר איתם בגיל 15 - 14, זה על הגבול. השאלה היא מה קורה עד שהוא מגיע לגיל 15 - 14 מה שקורה הוא שהילד מחכה מגיל 11 - 12, ואתה מוגש את הנושא הזה. הוא עובד ביפו, בכוכים, בנעליים. שם הם עובדים ושם אתם יכולים לפצוא אותם. יש משפחות שלמות. לפעמים הוא לא עובד ועוד גרוע מזה כשהוא מסתובב. מדוע שלא יתנו לו חשובה במסגרת של משרד העבודה? שימצאו אותו במועדון הבייליארד, אבל לא להחזיר אותו בכוח למקום שהוא ברח ממנו, אל הכיתה.

נושא נוער השוליים, הרצח בחל-חנן, בנחניה. כל הדברים האלה שקרו לא בוצעו בידי נוער השוליים או מבין קבוצות העבודה. זה מהגיוס האחרון של צה"ל, שום מקרה מהמקרים האלה, כולל המקרה של המתאבדים, מקרים אלה לא באו מחוץ המסלול של משרד העבודה - כפי שפורסם. מבין הנוער הזה לא קרו מקרים כאלה. וחבל על הפרסומים בנדון. לבאת למסע השמצות בנדון, זה היה עוול. קראתי ב"דבר". לוקחים את שני הנושאים האלה ומערבבים אותם יחד. בענין הכניסה לצה"ל, אני הייתי מציע אולי להתנות כתנאי לכניסה לצה"ל של קבוצות עבודה. יש חוק שאומר בגיל 18 ללכת לצבא. אבל לא יתכן שבחור שעבר מסלול הכשרה בעת הגיוס לצה"ל יהווה גורם שלילי. ישראל גורלניק שוקד בנושא זה וגם זוהר ואני הלכנו מספר פעמים בענין זה. הנושא הזה עלול לשמש כחומה. אני מסכים שהסתדרות הנוער העובד צריכה לעשות ריפורמה בענין זה, ונעשה צעד בכיוון זה.

כל הדברים האלה, לא יתכן שייעשו ויקויימו בכלים הקיימים. כפי שאמר שמעוני. 120 מיליון ל"י מסתובבים היום מבלי שיפלו למקום הנכון. הביא לי בחור מצפת 7,5 אלף ל"י ושואל אותי מה לעשות בהם. קראו לו ממשרד החנוך ואמרו לו בוא אלינו, אל נושא הרווחה. יש גם מקרה בראש העין, לנו אין האמצעים ולמשרד החנוך יש מועדון, השאלה למה הוא משמש. שם הנער אמנם יהנה מהחיים, ומה חלאת? מועדון מסוג זה, זו לא החשובה, זה לא פותר בעיות. לעומת זאת אנו נאבקים על כל פרשה לקיום משרות לשמן.

ישראל גורלניק: לגבי מספרים. אני מסכים עם החברים שאמרו שחנוך יסודי ממנו הענין מחחיל, מבלי להאשים. שם מחחילה הבעיה. שם המקור. שם יש נשירה של 12 - 14, זה עוד שני שנתונים, ואם זה 5%, זה בערך 100 אלף - 80 אלף. כאשר משרד העבודה במפורש לא ערוך לשלל ב-12 - 14, אינני חושב שאנו צריכים להתיימר לעשות זאת בעתיד כי תחשיב את המטרה. במרכז הנוער שמקימים יחד עם הסוכנות היהודית מקימים כיום 25 מועדונים כאלה. העלנו את התביעה ששם ישפלו בנשירה הזאת של 12 - 14, 15 - 12 זה חטיבת ביניים. בהרבה מקומות מתחילים לחתור ל-15, 16, 17, דו שנתי, חלף שנתי. על כל פנים כל השיעונים שלנו לא נשאו פרי. מדברים בו בזמן על כפילות של זרימה אמצעים, וכאן נבלמת ההתפתחות שלנו. משתמשים בזה חברי כנסת למיניהם. הכוונה היא טובה כשמדברים על פגיעת כפילויות, אבל בינתיים מונעים מאיתנו להציל נפשות. זו הבעיה החמורה ביותר. גם אם יהיה משרד רווחה בעתיד, יצטרכו לשפח מסגרת כזאת שתמצא שילוב בין עבודה ללימודים, כפי שהיא מחבשאת אצלנו היום. אינני מאמין שב-7 השנים האחרונות עשה מישהו משהו שדומה לפעולה שנעשתה על ידינו. אנו עשינו הרבה אבל לא מספיק.

אני רוצה להבהיר מספר בעיות. אתה העלית שאילחה לאלמוגי (נ.אליעד), ואלמוגי ענה שהיו 26000 נערים שלא עבדו ולא למדו, לפי סטטיסטיקה רשמית. היום אנו מדברים ברוב הישובים על 5%, גילאים 14 - 18, זה אומר ממוצע, וזה נותן לנו 10,000 - 15,000 בני נוער מחוץ 240,000, וזה משתנה משנה לשנה. הורדנו יחד, גם משרד החנוך וגם משרד העבודה. אינני רוצה שיתעורר הרושם שיש ביקורת על משרד החינוך. הורדנו יחד את מחצית המסתובבים. אבל זה לא אומר שבזה ירדו בעיות של פער. אבל מה שנקרא "לא לומדים ולא עובדים", לא רק שבלבנו,

24% נערה שלא מגויסות לצה"ל, איפה הן כלולות ?
הרי בחוכניות הללו לא כלולות נערות.

ח. שמעוני :

נערות אלה כלולות ב-15,000. בעיה הנערה במצוקה היא בעיה מאד כואבת.

י. גורלניק :

אני חוזר על המספרים. 40,000 רשומים כיום כנערים עובדים, זה כולל גם את הסתדרות הנוער העובד הדתי, יחד עם שרות התעסוקה זה כולל 50,000. מחוץ 50,000 נעלים עובדים משרד העבודה היום משפל בנערים עובדים שלא לומדים. 12,000 - 13,000 כיום לומדים שלושה ימי לימודים, או ביה ספר העשייתי וכו'. חוסיף 15% נערים עובדים ולומדים במסגרת החניכות. נשארים פה 35,000 שעובדים ואינם לומדים. 12,000 אלה אינם כלולים. אני מדבר על 35,000 נערים עובדים, ויש להוריד מהם כאלה שלומדים באינציאטיבה שלהם, בכל מיני צורות. ואין לכלול את כולם, ואין לחייב את כולם. סוברים בארץ שבין 8,000 ל-6,000 לומדים, כלומר שנשארים 28,000 - 25,000 נערים עובדים שאינם לומדים. הורד מזה את השנתון האחרון הקרוב לצה"ל, שאתו אין סיכוי לכלול בלומדים. הבעיה האקוטית היא בין 20,000 - 15,000 נערים עובדים. אנו חייבים להכין את הכלים שלנו לקראת נערים שאינם לומדים היום עד שלושה ימים, אם נרצה לשייב על פי חוק העבודה. אני חוזר, לא כולל 15,000 - 12,000 שאינם לומדים ואינם עובדים.

היו"ר ש. ארבל : כלומר, 12,000 הם לא במסגרת החניכות.

י. גורלניק : 50,000 עובדים. מחוכם ב-15,500 אנו משפלים במסגרת חוק החניכות וחוק עבודה נוער. דהיינו ב-35,000 - 34,000 עובדים שאינם לומדים. אבל אם נעמיד את השנתון האחרון, לומדים ביוזמה פרטית יש בין 20,000 - 15,000 נערים. אלה היו צריכים ללמוד במסגרת שלנו ואין לנו הכלים לזה. סיפור אחר לגמרי הוא על אלה שלא עובדים ולא לומדים. זאת היא בעיה חכרית כואבת. אנו מנסים לעשות פעולה דרך הקלטים ודרך הפעילויות המיוחדות.

מ. כהן : אתה יכול לספק כלים לאלה שרוצים ללמוד כיום ?

י. גורלניק : היום חברי ואני עומדים בפני תופעה ראשונה, במעם הראשונה שאנו אומרים לבית הספר אין תקציב למה שאתם מבקשים, אין אפשרות של ביצוע בכלים הקיימים. לא לקחו את זה מבחי הספר הגדולים, המפוארים. רצינו שתראו את הדברים גם בתוך מוסד גדול כמו נעורים. מאר תראו פנימיה אחת מהפנינות שלנו. אנו יכולים להכפיל את האוכלוסיה רק במסגרת של שיכון, היות והענין של פנימיה לשנה הוכח כדבר יעיל מאד לגבי איזורי מצוקה. 70% מהלומדים שם הם מאיזורי מצוקה. ביקשנו לפתח עוד שתי פנימיות, אחת בירושלים ואחת בדרום. גם לאחזקה זה דבר יקר. זו עובדה שבמסגרת החינוך הפנימייתי תלשנו מהמצוקה מספרים די מרשימים, ואתם חוזקחו בזה מאר.

רבותי, הבעיה היא לא רק המבנים. זו בעיה של מדריכים, מורים, עובדים סוציאליים. בית ספר זה לא רק 4 קירות ולוח. זה דבר שצומח. בסך הכל בכל מערכת החנוך בעשר השנים האחרונות היו כל כך פשימות, שצריך היה להילחץ מכל הכוונים. לו היה כל זה נמצא במסגרת אחת, יתכן שהמאבק הזה היה מגיע לאפיקים אחרים לגמרי. ברור שבכדי להגיע לכמויות נוספות, להישגים נוספים אנו זקוקים לאמצעים נוספים. אנו רוצים שתדעו זאת, בכדי לא לאמר לא מחווכחים איתנו על 15 מליון ל"י לכל המערכת כולה. כאשר בסדרי העדיפויות שלנו בחוץ המשרד עצמו יווכחו לדעה שרוב התקציב שלנו משוריין לענין הזה, כשאני מגיע לתכנון, לנתוחים עם עמיתי, השלנו עליו 1000 לי שכר לימוד מודרג כי אנו רוצים לפתח את שכר הלימוד לגבני אלה שזקוקים לו.

שאלה שאלה של חנוך האדם לעבודה. מאז היותי בהכשרה בקבוץ לא מצאתי דרך אחרת להנך את האדם מאשר דרך העבודה. אבל אחם יודעים שמספרים על האם היהודית שמאיימת על בנה: אם לא תלמד תצטרך לעבוד... אני אומר, ואמרחי זאת לא פעם, המוטיבציה ללימודים, האנטי-עבודה, אלה דברים שהיו חזקים במערכת החנוך, והם לא תלושים מהמציאות החברתית. אנו על כל פנים עושים הרבה בכוון של חנוך לעבודה.

ג. אליעד: ד"ר כהנא אמר שחוצאות חלקיות של המחקר מראות שנער שנשך והולך לעבודה מרגיש עצמו טוב.

י. גורלניק: ציפינו שיבואו יותר כוחות לעבוד במפעלים. הציפיות היו גבוהות מדי.

אני רוצה לנסות לגעת בחוכניות לימודים. משרד העבודה נמצא בדילמה קשה לגבי נערה. האלטרנטיבות שאנו יכולים להציע לנערות מצומצמות הרבה יותר מאשר אלה שאנו יכולים להציע לנערים. אבל גם הן יכולות להשתלב בעבודות מעניינות מאד. הבעיה היא עם נערות ברמה בינונית ולמטה. כאן מה שיש להציע זה ספרות, זכנות וחוש, מה שנקרא אלקטרוניקה, במפעלים אלקטרוניים ברמה נמוכה. יש קורלציה רצינית בין לימודי האשה וכניסתה לעולם העבודה. ככל שהיא משכילה יותר היא משתלבת יותר בכוח העבודה, ככל שהרמה יורדת כן יורדת כניסתה לעולם העבודה. לגבי הנערות אנו, לפי דעתי, מפגרים במציאת פתרונות, ואחר הבעיות שלנו זה צה"ל. עד היום צה"ל לא קבל נערות ברמה נמוכה. בעוד שצה"ל נתן לנו פתח למציאת פתרונות עבור נערים, אין כן הדבר עם הנערות. לא מקבלים נערות ברמה שלץ היו נערים זו היתה רמה גבוהה יחסית. הבעיה היא שאצל הנערים המוטיבציה היא שונה. ויש בעיה שונה והיא ההיצע, וכאמור מהכתיבה החברתית - צה"ל.

אני מזמין אתכם למחלקה להכניות לימודים שלנו. אתם מוכרחים לראות את ההיצע הרחב של חוכניות לימודים בראשות י. הכט, הן אולי מערערות את היציבות של המורים, אבל נותנות תשובה לבעיות רבות. לבסוף הרשו לי להגיד: לכולכם.

